

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Experimenten in democratie

Boonstra, D.

Citation

Boonstra, D. (1968). Boekbespreking van: Experimenten in democratie. *Acta Politica*, 3: 1967/1968(4), 364-365. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451055>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451055>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

sensus' slagen deze vier elites erin de Nederlandse democratie gaande te houden. Zij blijken zich daartoe aan een zevental spelregels te houden. Als daarbij horen het treffen van regelingen op basis van 'zakelijke' akkoorden tussen de elites en een 'vertrouwelijke' behandeling van dergelijke akkoorden, dan kan dat alleen, doordat het gehele systeem gedragen wordt door een hoge mate van 'respect' van de volgelingen voor de elites. De oligargische aanpak wordt gebillijkt; de volgelingen 'kennen hun plaats'.

Het zou misplaatste kritiek zijn te beweren, dat Lijphart niet ziet, dat dit systeem aan verandering onderhevig is. Hij wijdt daaraan een kort hoofdstuk. Wel meen ik, dat hij onvoldoende beseft, hoe ingrijpend die veranderingen zijn. Als hij b.v. op blz. 194 stelt, dat verzwakking van het confessionele kamp het niet-confessionele blok (en met name de socialisten) ten goede kan komen, ziet hij mijns inziens over het hoofd, dat zich een geheel nieuwe, vijfde 'groep' aan het vormen is, die bestaat uit burgers, voor wie de tegenstellingen, waarop Lijpharts vierdeling gebaseerd is, niet langer relevant zijn. Aangezien dit tevens een type burger is, dat zich van de Nederlander, zoals die uit Lijpharts geschrift te voorschijn komt, onderscheidt door een opvallend gebrek aan 'respect' voor elites, kan zijn opkomst niet anders dan een volkomen omwenteling in Lijpharts democratie van de 'accommodation' teweeg brengen. De dynamische werking van die twee krachten heeft hij onvoldoende herkend, waarschijnlijk, doordat zijn enquêtes in de vraagstelling daar niet op waren afgestemd.

Een tweede punt van kritiek lijkt mij in dit verband eveneens van belang. Lijpharts omschrijving van een 'gezonde democratie' als gekarakteriseerd door vreedzame verandering en dynamische stabiliteit is op zichzelf al aanvechtbaar. Belangrijker is intussen, dat ze als norm gezien aanvaardbaar mag zijn voor de elites en hun 'respectvolle' volgelingen, maar dat ze dat voor de 'nieuwe' burger zeker niet is. Die mist daarin begrippen als 'openheid', 'inspraak' en meerderheidsbesluiten. En dat gemis roept verzet op. Reden, waarom ik meen, dat in die zin Lijpharts omschrijving van democratie 'self-denying' is. Althans, in de Nederlandse situatie is geworden.

J. P. A. Gruijters

GRUIJTERS, H., SCHERMER, K., & SLOOTMAN, K., *Experimenten in democratie*. Amsterdam (Bezige Bij), 1967. —216 p. f 9,50.

Het aantal publikaties over electoraal onderzoek in Nederland is in de laatste jaren sterk toegenomen. Een van de meest recente aanwinsten op dit gebied is de pocket *Experimenten in democratie*. In dit gemakkelijk leesbare boek worden gegevens uit een drietal soorten onderzoek (auteurs spreken van experimenten) nader uitgewerkt.

Het eerste gedeelte van het boek (pag. 13 t/m 136) wordt in beslag genomen door een bespreking van onderzoeken naar partijvoorkeuren van Nederlandse kiezers in eind 1967 en begin 1968. Dit gedeelte wordt voorafgegaan door en verder geïllustreerd met een overzicht van de belangrijkste politieke gebeurtenissen in Nederland sedert 1963. Het geheel maakt een meer descriptieve dan analytische indruk en veel van de gegevens zullen de politiek geïnteresseerden alwel bekend zijn uit andere publikaties.

Interessanter is het derde gedeelte van het boek (pag. 159 t/m 190), waarin wordt nagegaan welke politicus tot premier zou worden gekozen door de Nederlandse kiezers. Kiezers, die zich met één van de vijf grote partijen verbonden voelden, konden een kandidaat voor dit ambt binnen hun eigen partij aanwijzen. Uit van te voren goed opgestelde tweetallen konden alle ondervraagde kiezers

steeds aangeven wie van de twee zij het liefst premier zagen worden. Zo kon men nagaan, wie uiteindelijk gekozen zou worden. Het materiaal wordt op een intelligente wijze verwerkt en het is jammer dat men een enkele keer op een te zwakke cijfermatige basis te definitieve uitspraken heeft gedaan.

Het tweede, helaas korte, gedeelte (pag. 137 t/m 158) verdient, mede in het licht van de huidige discussie over het kiesstelsel, speciaal de aandacht.

De auteurs pleiten voor een stelsel van meervoudige, zelfstandige districten waarbinnen de afgevaardigden werden gekozen via een stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Geïnspireerd door Amerikaans onderzoek pogen ze te komen tot een 'onpolitieke' districtsverdeling voor de verkiezingen van de leden der Tweede Kamer. Door een computer met objectieve criteria te voeden moet deze in staat zijn het land in districten te verdelen. De criteria zijn achtereenvolgens: het district bestaat uit een of meer gemeenten; een zo gelijk mogelijk aantal kiezers per zetel; de grenzen van een district moeten aaneensluiten tot een geografisch geheel en het district moet zo compact mogelijk zijn. Uitgaande van de Cebuco-verdeling in verzorgingsgebieden komt men tot het volgende resultaat: Amsterdam 10 zetels, Rotterdam 9, Den Haag 8, en 21 districten met 3 en 15 districten met 4 zetels.

Het is waar, de mogelijkheid tot manipulaties met districtsgrenzen is geminimaliseerd. De keuze echter van de 'objectieve' criteria is een politiek probleem bij uitstek. Daarom is het niet juist een dergelijke indeling 'onpolitiek' te noemen. Genoemde criteria hebben als consequentie, dat bij niet al te grote verschillen in electorale aanhang, in dergelijke districten resp. 10, 9, 8, 3 en 4 partijen reële kansen hebben op vertegenwoordiging en dit heeft weer invloed op het aantal partijen dat in deze districten zal ontstaan. Het politiek gehalte van dergelijke aangelegenheden valt niet te miskennen.

Aandacht verdienen ook de beweegredenen om tot een dergelijke indeling te komen. Genoemd worden de integratie van de politieke partijen en de versterking van de band tussen kiezers en gekozenen. Vooral het laatste spreekt de auteurs kennelijk aan. Op zichzelf is dit een respectabele doelstelling, maar als motivering van een ingrijpende verandering is het niet sterk. Het zo zwaar accentueren van de relatie kiezer—gekozen kan wijzen op een onvoldoende oog hebben voor andere relaties als b.v.: kiezer—politieke partij, kiezer—parlement, kiezer—regering. Het zou een misvatting zijn te veronderstellen, dat met verbetering van de relatie kiezer—gekozen ook de andere relaties harmonieus zullen worden. En deze andere relaties zijn voor een goed functioneren van het politiek bestel ook uitermate belangrijk.

D. Boonstra

Verkiezingen in de landen van de Europese gemeenschappen en in het Verenigd Koninkrijk, 1957-1959 (door) J. de Meyer, I. B. F. Kormoss, G. Craenen, e.a. Brugge (De Tempel), 1967. —377 p. (Cahiers de Bruges, NS 15 Dossiers CPS/CEP, 1).

De laatste jaren zijn enkele veelomvattende bronnenboeken met vergelijkbare gegevens voor meerdere landen verschenen ten dienste van het politicologisch onderzoek. Te denken valt hierbij aan *A cross-polity survey* van Banks en Textor en aan het *Handbook of political and social indicators* van Russett, Alker, Deutsch en Lasswell. Het is wel duidelijk dat publikatie van dergelijke boeken in nauw verband staat met de hang naar vergelijkend onderzoek van politieke systemen. De hier besproken uitgave is ook zo'n bronnenboek, zij het van veel bescheidener allure.